
Dankwoord	8
------------------	----------

Inleiding	9
------------------	----------

1 Creatie van een analysekader	15
1·1 Methodologische schets	15
1·2 Biografische schets	17

2 Historische verbeelding en representatie in de 19^e eeuw	23
2·1 België: een politiek-geografisch-cultureel bedreigde natie? Potvins democratische droom in een angstig Europa	24
2·2 Liberale burgerij en geschiedschrijving: op de grens tussen geschiedwetenschap en geschiedfilosofie	27
De historische representatie van de natiestaat België in de 19 ^e eeuw	27
‘Un généalogiste du malheur’	31
2·3 Raciale en romantische kijk op België: op de grens tussen nationalisme en humanisme	33
2·4 Conclusie	35

3 Cultuurhistorische twijfels en kritiek: <i>filosofie, kunsttheorie en wetenschap in ‘une époque tourmentée’</i>	37
3·1 Ideologisch pluralisme en individualisme	37
3·2 Wetenschapsfilosofie	40
De zoektocht naar wetten in België: wetenschap en geschiedfilosofie	41
Het darwinistische debat en vrijzinnige wetenschappers	45
3·3 Moraalfilosofie en literatuurkritiek	51
3·4 Alternatieve canon voor het Europese liberale vrijzinnige denken	56
3·5 Conclusie	62

4	Het liberale denken bij en rond Charles Potvin	65
4·1	Liberalisme en democratie	67
4·2	Liberalisme en flamingantisme	69
4·3	Liberalisme en nationalisme	71
	De invulling van nationalisme en darwinisme	71
	Potvin als kind van 1848–1851 en mazziniaans kosmopolitisme: internationalisatie van nationalisme	74
4·4	Kritiek op het liberaal beleid	79
4·5	Economisch liberalisme	81
4·6	Liberalisme en antiklerikalisme/spiritualisme	84
4·7	Conclusie	93

5	Vrijzinnige en literaire sociabiliteiten in Brussel in de tweede helft van de 19^e eeuw	95
5·1	Potvin en het vrijzinnige/maçonnieke en journalistieke leven in Brussel	98
5·1·1	As tussen liberale pers, de burgerlijke vrijdenkersbeweging en de maçonnerie	98
5·1·2	Het ideologische traject van Potvin in de vrijmetselarij en de georganiseerde vrijzinnigheid	106
5·1·3	De vrijmetselarij en liberale bladen en organisaties als ideeënlaboratoria voor sociaal-politieke hervorming	114
	— Emancipatie en positie van de vrouw	117
	— De onderwijskwestie	120
	— De kerkhovenkwestie	125
	— Vrijmetselarij/vrijzinnigheid en pacifisme	127
	— Conclusie	133
5·1·4	Pers als constructieve en destructieve strategie	134
5·1·5	Publieke sfeer binnen de vrijdenkersbeweging	138
	— Nationale publieke sfeer	138
	¶ Bijeenkomsten ter viering en ering	138
	¶ Bijeenkomsten ter lering	144
	¶ Rouwplechtigheden	148

— Internationale publieke sfeer	155
¶ L'Association Internationale pour le Progrès des Sciences Sociales	155
¶ La Libre Pensée	163
¶ De internationale erkenning van 1848 en vredescongressen	167
— Conclusie	172
5.2 Symbiose sociaal-democratie en progressief liberalisme bij Potvin	174
5.2.1 Het coöperatieve en humanitaire ideaal	174
— Initiatieven vanuit de Brusselse liberale vrijdenkersorganisaties in de jaren 1860–1870	177
— Barsten in het huwelijk	182
5.2.2 De Vlaamse beweging en de arbeiders- en onderwijskwestie in Brussel	184
5.2.3 Conclusie	188
5.3 Culturele eer en afgunst	190
Epiloog: Een nieuwe generatie Potvin	196

Conclusie **199**

Bronnenoverzicht **207**

I	Archiefbronnen	207
II	Uitgegeven bronnen	210
	Periodieken	210
	Bronnenuitgaven	210
	Notulen/Kronieken	210
	Pamflettaire documentatie	211
	Reglementen en rapporten van organisaties	212

Selectieve bibliografie **213**

Colofon **223**